

De contractibus

contrahentibus. ut quia negotiarum solam mercenariam/aut questum lucris turpis inter dunt. Iuxta quod ponit. xx. et ultima propositio principalis.

Propositio xx.

Ex carnis/contraria legi (in ordine spiritus ac pinde tyrannica/ insectum habens et tenebrosus cordis oculum per cupiditatem et auariciam/ facilliter inducit in tentationem et laqueos diaboli. quos sibi met multiplicat et inquit/ per deum contractuum.

Legimus hoc pro chodolor in experientie libro. et in scriptis doctorum/ qui propter cupiditatis nodos/ vix sciunt euoluere. quibus se malignis adinventionibus circumuoluit. iunctis maxime tot excoicationis sententiis Accipit insuper de recte dictis et factis bonorum/ scandalum sibi et offensio/ nem. quibus scandalum tale sit a recte docentibus et ambulanti/ cotinendum. quia non datum est. sed nequiter acceptum. quale dicitur per prophetam scandalum esse phariseorum Non enim minus agerent que agunt/ si ceteri quiescerent.

Abiicienda est ergo auaricia. ut mundus simplex/ et lucidus haberi possit intentionis oculus in cordis directione/ secundum regulas iusticie. quas sepe magis doceat uinctio quam ratio Grandis est idcirco deus et cum psal. dicendum Inclina cor meum deus in testimonia tua et non in auaricia. Qui uerbi latentem energiam exprimit est pridem vnus. per eodem teste cognitum est. qui cum dominica quadam in ramis palmarum/ auaricie morsum repente in corde sentiret. ipse collecto in fide et spe deuotionis spiritu/ deficiens in imagine crucifixi/ velut in serpente moysi musticum/ rationis oculum. profundum ingemiscens. silenti desiderio clamauit. Inclina cor meum deus in testimonia tua et non in auaricia. Nec frustra. mox enim sensit a corde. velut a quadam introitus manu reuellete/ negocium auaricie pambulans in tenebris eijci. Eijciat et a nobis auariciam deus. ut auertat (iuxta propheticum sequens uotum) oculos nostros ne videant uanitatem. sed ueritatem. que uanitatem exufflat. et abscondas errorum decipulas. pducit in lucem

Prosum autem in hac luce ueritatis supaddere moralia quedam consilia ne subintret apud ecclesiasticos/ spiritus auaricie. ratio nequior quanto palliat. et obubratus accedit sub specie non como/

di proprium sed comis. **T**ertius esse uidetur apud ecclesiasticos uiuentes ex dotatibus si delium/ quod recipiant redditus iam assignatos quam pro nouiter emendis numerata pecuniam. **T**ertius insuper esse uidetur apud ecclesiasticos uiuentes ex dotatibus/ pauciores esse in numero monasteriorum vel personarum vel ecclesiarum collegiarum/ quam subire nimias sollicitudines et piculosas anxietates in corpore et anima/ in redditibus copandis et augendis/ maxime si specie usurarie vel simoniacae prauitatis apud simplices habere uideatur. ut si fiant de pecunijs collatis/ probabiliter uenientibus et rapinis furtis. usuris. et extorsionibus publicis. nisi fieri constet hoc propter restitutiones incertas et uagas. **T**ertius est preterea apud ecclesiasticos recipientes uite necessaria/ ut obsequio diuino deseruiant in missis et obitibus celebrandis/ quod eorum intentio non sit obligare se nisi quantum et quousque obuentiones date/ suffecerint pro sue uite sustentatione competenti. ut uinctio et ratio iudicabunt. **T**ertius ad extremum esse uidetur (et si non forte necessarium sed iure supponendum) apud ecclesiasticos uiuentes ut dictum est quod suam intentionem ita regulatam/ exponant suis benefactoribus fundatoribus et sustentatoribus. qui si ex sincera caritate et non pompa uanitate procedunt/ non retrahentur a proposito suo et perfectius apud deum merentur. **N**ihilominus copatiendum est humane fragilitati. que raro producit granum uirtuose caritatis/ siue multiplici palea uanitatis. Quod sub alia metaphora notauit Hieremias dicens. **D**es iusticie nostre/ tanquam pannus menstruate. Propterea non ex opibus iusticie nostre. sed ex sola dei gratia salus nostra.

Tertia pars que

sequitur postillat quendam tractatum contrarium in materia tractatum in ualentia arrogante. per unum doctorem canonicum super his casibus qui incipit Contractus quidam eo quod idem uidetur habere zelum reipublice excessiue.

Duerat pauciora etiam sufficere quam scripta sunt sub duplici petitione/ per decisionem casus traditi in materia contractuum. eorum presertim quibus et per quibus scriptum est statu pensato. **U**erz succreuit et

agitatione solius recordationis precognitio-
rum in luminationis seruator inspectio-
nis noue. doctorum nedum theologie sed
iurium. Et venit in mentem dictum tri-
plex preclarissime memorie preceptoris
mei domini. **S.** Cardinalis cameracensis.
Exptus sum inquit. dum in allegatio-
nibus iurium/ mihi veritas impugnari vide-
batur. Si dimissis glosis sup glosas/re-
cursum mihi fiebat ad nudam textum litteram
magis aptior patebat intellectus. fatentibus
hoc idem et miratibus allegantibus in aduer-
sum. **A**lex eius dictum post determina-
tionem quam aduersus symoniam celebrat fe-
cit hoc fuit. **H**oc inquit si dirigeret in-
tentionem suam in spiritualium dationem vel re-
ceptionem/multi sunt symoniaci qui non eunt.
Tertium eius dictum est illud. **S**up hinc hu-
manis qui presupposito peccato sunt natu-
rales atque necessarii/non debet leuiter repro-
batio fieri seu restrictio. vel ad usurariam
prauitatem reductio. **D**ouit me pluries
dictum secundum loqui et scribere/qualis eum
habenda directio cordis in actibus tam da-
di quam recipiendi spiritualia. **Q**uinetiam dum
fieret in concilio **C**onstantien. querela de
tollenda symonia/similiter et usuram. tanquam
pessimas in ecclesia pestes. motus et hoc
secundo et tertio dicto/exclamare nonnu-
quam coactus sum **D**eus equissime. quis nesci-
at et symoniam et usuram modis omnibus et
tirpandas esse. **S**ed primitus declarandum
sub quibus casibus et quibus intentionibus per
predicta symonia vel usuram committitur.
ne daretur iustus cum impio. ne propterea do-
tationes ecclesiarum obtinentes omni iure de-
bite/penitus eneruent. quasi sint (vt vul-
gus insipiens et malignus/ et prout hereti-
ci criminantur) symoniaci aut ne similiter
detur usure titulus/iustis et necessariis con-
tractibus. **N**unc autem induxit ne dictum
primum. vt curiosius litteram quarundam alle-
gationum proprio considerare intuitu. ne
sine lege (vt aiunt) loqui videremur. unde
factum est. vt ex allegationibus clarum eniteret
pars prima. iuuantibus ad hoc theologi-
corum libris doctorum. **R**edeat igitur ad di-
scussionem tractatus ychemetur inuectiuus
contra censualistas. **S**ic enim notat veteres
contractibus in casu proposito vel simili et in-
cipit. **C**ontractus quidam. etc. **A**lex autor
non nominat nec opus est.

Arguit primitus pro parte/ quam absque
ulla dubitatione dicit esse falsam
et pessimam. nos vero veram et licitam
Ita tamen si conueniamus in casu cum cir-
cunstantijs nostris. **C**ontractus inquit ve-
ditionis et emptionis/ est de iure gentium et
vtriusque iure/ canonico et civili/ pro licito
habitus. **S**ic est in isto contractu. quod isti-
tuit certus redditus annuus qui est merx. po-
nit etiam certum precium et sic sunt ibi substā-
tialia. que complent contractum emptionis et ve-
ditionis. **A**llegat ad maiorem et minorem sicut
ibidem potest inspicere. ff. de in legibus. **R**ursus
secundo arguit in effectu/ dimissa plerumque
teverborum. **P**redictus contractus non est mu-
tuus. ergo non est usurarius. **P**robat conse-
quentiam per diffinitiones usure/ datas a do-
ctoribus. quod est lucrum proueniens ex mutui
contractu. **R**ursus tertio notat allegatio-
nes plurimorum doctorum pro parte censualiste
sed quia dicta non ponit. nihil hic elici po-
test certum. nisi libris inspectis. et ex his qui
dixit in solutione istius rationis. et sunt glose
supra capitulum. **C**onstitutus de relictis. domi-
bus. **R**ursus quarto sumit quod prestationes
sunt approbate. nec reputantur usurarie ex
go (inquit) ita dicendum erit de prestatione an-
nua. proueniente ex dicto contractu censuali
antecedens probat per multiplicatas allega-
tiones. sed consequentiam ubi nodus iacet lin-
quit vt clara nec allegat. quod euidenter
pro nobis est. **R**ursus quinto. annua
pensio potest imponi de nouo per titulum
gratuitum. puta per titulum legati et eadem ra-
tione per titulum donatoris inter viuos. ergo
multo fortius potest imponi per titulum one-
rosum. puta per titulum emptionis et ven-
ditionis. **P**robat consequentiam quam con-
cedimus. per multa iura. et consequens simi-
liter. **R**ursus sexto descendit specialiter
ad contractum qui dicitur ad vitam. iustifican-
do illum ex dubio et periculo quod immi-
net circa vitam. per argumentum de usuris. c.
in ciuitate et. c. nauigantibus istud similiter
concedimus viso textu. **R**ursus septi-
mo producit ad idem probandum/ glosam
hostien. in summa. de usuris. que senten-
tialiter licitam dicit esse venditionem rerum ad
vitam certe persone vel personarum. ratione in-
certitudinis etiam si emptor inde lucraret.
Rursus octavo non per modum rationis sed in-
uectionis contra censualistam dicit eum videlicet

De contractibus

inniti tolerantie vel dissimulationi romane ecclesie/tanq̄ valido fundamēto.

Qonsequēter descendēs ad p̄tē oppositā que fm̄ cū indubie vera ē. ⁊ diuino iudicio/cōscientie ocio ⁊ rōnis dictamini/audacter cōcordās/et ita determinat idip̄m de quo facit q̄stionē

Primum fundamen

tū ponit. quia vbi est eadē ratio. debz esse eadē iuris decisio. sed eadē ratio phibitō nis q̄ est in vsura apta ⁊ manifesta/occurrit etiā in dicto censuali cōtractu. igit. ⁊c. Deducit vtrāq̄ prem/p rōnes exēplaz dicta doctoz. super quibz in respōsione aliqua tangemus.

Secundū funda

mentū sumit ex glosa magna dñi Innocētij de vsuris. c. in ciuitate. quā inserit ⁊ postillat. ⁊ ex ea cōcludit cōclusionē vnā sub hac forma In casu quo p̄tinaciter tenetur/⁊ ideo innocenti⁹ vsus est verbis cōsiliij. qz dubiū sibi erat an cōtract⁹ esset illicitus vel nō. Etiam in tali dubio fidelis xpianus de necessitate salutis tenet a tali cōtractu abstinere. nā in tali dubio cōtractū ip̄m iniens/discrimi se supponit ⁊ sic mortaliter peccat. Deinde nitit̄ iniustificare cōtractū ad vitā. dicens nō sufficere dubiū seu piculū quod imminet/ad iustificationē. Deinde obijcit ⁊ tra se/in q̄rta cōclusionē/⁊ Innocēti⁹ locut⁹ est de facultate redimendi. Et r̄ndet qz verū est. sed magis improbasset si hoc intellexisset

Multis autem omiſsis placet inferere glosam Innocētij. ⁊ admittere diuisionē illius quadrimēbrē. ad quā discutiendā postmodū reuertemur. qz nisi fallat animus/multū p nobis est. Glosa Innocētij. P̄ia ps Ex hac decretali (inquit Innocēti⁹) satis innuit/⁊ si aliq̄s pro certa pecunie quātitate/emergit aliquē redditū granī vel vini vel aliū consilem redditū/p̄petuo sibi ⁊ suis heredibus dandū a venditore ⁊ suis heredibus/vel etiā ad certū tps vel ad tēpus vite alicui⁹/⁊ licitus est huiusmodi cōtract⁹/dūmodo redditus annu⁹ cōmuni estimatōe non excedat redditū quē h̄ret vel habere posset/si terrā de tanta pecunia emisset. Quidā tñ dicūt. qz qñ in p̄petuū emit ⁊ nunq̄ p̄t ē

illicitus cōtractus. quantūcūq̄ sit magnus redditus respectu precij. quia licet in cōtractibz/se decipere. ff. de mio. in cāc. ij. pa. si. Secūda ps Alijs videt̄ ⁊ forte melius. qz si quis emit redditū cōstitutum ante cōtractū vel actiōem venditam siue cōstitut⁹ fuerit i re/puta in domo vel possessione vel alijs hmōi siue in persona puta serui vel liberti vel rustici vel actō vel nomen. Item siue sit certus redditus. puta qz reddit decē. siue incert⁹ puta qz reddit quartā prez fructuū qui p̄cipiūt de aliqua domo vel de ope alicui⁹ p̄sone. Itē siue sit p̄petuus cōtract⁹ puta qz extendit ad heredes vtriusq̄ contrahentiū. siue sit ad vitā hoīs. siue sit ad certū temp⁹. puta vsq̄ ad quinq̄ ānos. Itē nō refert si redditus sit in pecunia/siue in alijs rebz siue in facto. Semp̄ in oibz p̄missis/reputat cōtractus licitos. qz est ibi purus ⁊ licit⁹ cōtractus venditōis. Nā est ibi p̄ciū. scilz certa pecunie quātitas. Itē ibi est merc. scz cert⁹ redditus vel canon vel ānona. Q. de sacrosanc. ecc. iubem⁹ in p̄cipio in auct. de re. ecc. nō alie. Itē actio. c. de heredibus vel ac. vendi p̄ totū. Sed his videtur esse cōtrariū quod dicit hec decretalis. qz nō est dubiū qz vsq̄ ad illō tps scz lōgum/plus p̄cipiet de redditu q̄ sit p̄ciū. ⁊ in actione constat. qz plus est in noie q̄ sit p̄ciū. Solutio. licz certū sit/⁊ vsq̄ ad. xl. annos. vel. l. vel vltiores/plus accipiet de redditu q̄ sit precij qd̄ dat. tñ hec certitudo nō facit illicitū cōtractū venditōis. Quā hoc etiā sit in venditōe alicui⁹ possessionis. vbi certū est fm̄ inferiores causas qz plus accipiet de fructibz eius. q̄ sit precij qd̄ pro ea dat. etiā sine expensis vel labore. dando eā ad vitū certum vel emp̄bi theosim. Hic enī tñ reprehēdit/ qñ car⁹ vendit mercē propter terminū quē dat p̄ licū emptori/ad soluendū pecuniā. v̄l qz pro minori emit mercē/quia statū dat pecuniā. et prolix⁹ tēpus expectat mercē. q̄ penit⁹ sunt illicita. qz hic solū vendit tempus p̄ ipsa pecunia. que venit ⁊ iustū precij excedit. Quod ex eo apparet. qz si vtraq̄ para esset precij ⁊ merces/p̄ minori fierent. Et in casu nostro oīa sunt p̄ntia. nec vendit tps. qz res ipse de q̄b̄ dicim⁹. scilz reddit⁹ vel actio/tantū valebit vel ad minus credi⁹ valere subseq̄ntibz tpbz. q̄tuz

modo valet. vel ad min^o est dubiū. Et hoc sufficit ad hoc vt cōtractus sit licit^o vt hic

Tertia pars Idē intelligit^r qdā. 7 si redditus vel nomē/de nouo ppter hoc cōstituant^r in reb^o vel psonis alijs a cōtrahēte. puta qz dicit emptor. Tu cōstitues tales reddit^o in possessiōe tali vel seruo. vel facies qz talis cōfitebit^r se debere tibi mille vsqz ad annū. 7 ego de illis mille/vl magis p actōe p illis mille cōpetēte/dabo tibi qnqginta. Nā dicit oēs cōtract^o istos licitos. qz nō est mutū sed emptio Item mlti casus pnt eūēre qz iste emptor amitteret in hoc cōtractu. puta si inops fieret nomē. **S**3 certe bene cōsulendū est oibus fidelib^o qz ab hmoi cōtractu abstineant. scz qz de nouo ppter hoc cōstitutū redditū vel actionē emāt. **Quarta ps** **U**lud autē videt^r penitus illicitū. qz ipse idē qd emptor/in se cōstituat redditū vel actionē. qz se obligat ad pl^o dādū. vel in pecuniā vel in spe/quā accepit. **Hec Innocēti**

Tertiu fundamen

tū sumit^r ex multis exēplis 7 allegatōnib^o in hāc vnā sententiā cadētib^o. Nō dubiū qz is cōmittit in legē/qz legis verba cōplectens/cōtra legis nritū voluntatē. Vel sic. Cōtra legē facit. qd id facit qd lex phibet. In fraudē vero legē facit/qz saluis verbis legis/sententiā ei^o circūuenit. **S**3 sic est i cōtractu censualiste. qz in vtroqz cōtractu. **U**l est idē effect^o excepta nois mutatōe. **S**icut deducit diffuse. cōparādo conditōes vni cōtract^o ad alter. psertim vbi datur facultas redimēdi. 7 maxime vbi cōstituit^r de nouo reddit^o vel annua pensio. **A**dditō qz leges veteris 7 noui testamēti phibētēs mutū sub annua pēsiōe/cēnt maximo ludibrio/ si hoc foramen vsurarijs supesset/qz nomē mutui mutaret^r i nomē venditōis 7 emptiōis/pmanētib^o eisdem effectibus. **E**t allegat multa capitula iuris 7 scēti **Tho.** 7 **Joh.** in summa cōfessor. **J**ungēs illā regulā. **A**ū qd vna via phibet alicui/ad id alia admitti nō debet. **A**ddit verūm ex glosa regule. qz respectus principalit^r habeat ad phibitū nō ad viā 7 bec est rōnabilis modificatio. **Q**uerit cōsequēter a censualista. qz lris refultat vtilitas si ex mutuo mille soldo. nō possit pēsiō vnius denarij recipi. 7 ex cōtractu censuali sumeret plus qz centum.

Quartū fundamē

tum assumit ex pte cōtract^o querēdo. quōdum res aliqua vendit^r minori pēcio cū facultate redimēdi qz si perpetuo vendēret. talis cōtract^o nō censuat^r pigneraticius 7 p consequēns in fraudē vsuraz except^o sic allegat glosam ordinariā **Hosien.** **Joh.** **Andree.** qz talis cōtractus cōditional^r est vsurarius. qd sane inqt videt^r intelligēdū cū ppter pactū/res vendit^r minori pēcio. **E**t p^o oppositōem sibi met factā/declarat qz minoritas pēcij se referat ad id qd ipsa res valeret casu qz ppetuo alienaret sine facultate luendi vel redimēdi. **D**einde allegat opiniōes quorūsdā iuristarū cū suis allegatōnib^o. 7 exponēs doctrināl^r et bene qd sit inter ius canonicū 7 ius civile. 7 qd sit de rōe legis. **C**ōcludit qz magis credēdū est peritis in arte iuris canonicū. qz peritis in arte iuris civilis. **S**3 hec omittimus. dicētes illud bucolicū. Non nostz inter nos tantas componere lites.

Quintum funda

mentū assumit ex vno casu legis. ff. de annua le. l. iij. pa. vlti. **D**e quo videt^r mirādū qz leges cōcedētēs vsuras/dixerint cōtractū hic cōmemoratū esse vsurariū qz vel ei^o similis/sepiissime fit apd ecclīasticos. **E**st autē casus. qz si p legatū 7 vel donationē qz est titul^o/imponit^r de nouo certa ānua pēsiō solueda ticio/qz ad usqz ipse donās vel legans/dictā pensionē luerit vel redemerit vel ab ea se liberauerit p solutiōem vel traditōem certe sortis principalis. **C**onsequenter inducit (7 sicut videt^r colorate) qz min^o videt^r hic esse vsura/qz in casu censualiste. psertim si det^r min^o pēciū ppter facultatē redimēdi siue hoc sit in vno istrumento siue in pluribus. **N**ec hoc impugnare contendimus.

Sextū fundamen

tum arguit. qz si dilatio traditōis mercis. facit pēciū diminui/cōtract^o est vsurari^o. **D**e vsuris. c. nauigati. a contrario sensu. **S**ed in pposito diminiuit^r pēciū. nec tota merc^o est pns. scz pensio cuiuslibz āni. **V**eritas est qz instādo cōtra se 7 rūdendo/facet^r qz ius petēdi pensionē annuā/sit merc^o in ipso cōtractu. sicut in venditiōe ppetui reddit^o. **S**3 sp^o recidit in illō/qz dat^r min^o

De contractibus

precium propter facultatem redimendi et aggrauat si de nouo merc ipsa. i. ipsum ius percipiendi constituit de nouo in ipso contractu. ubi contractantes assignant et differunt tempus prout volunt.

Postmodum istis totaliter inter se possit fundatis nititur responsus dare validum ad affirmatiuam censuram iste parte. **C**uius ratio duplex ad primum stat in hoc solo. quod et si dictus contractus ex forma vocali sit emptio et venditio. tamen quod ad rem et effectum est mutuum vel reducit ad mutuum. **R**espondet sicut ad secundum. **A**d tertium vero fundamentum per glossam de religio. domi. in constituto. rñdet. dicendo tres esse contractus. Unus est. cum dominus alicuius rei dominium illi concedit alicui abdicans a se ipsum dominium. nihil sibi propter certum censum annuum retinendo. **E**t de isto (ut dicit) loquitur hic glossa allegata cum doctoribus. **A**lter contractus est emphiteosis concordans cum predicto in modo constituendi. **S**ed in hoc differunt quod in primo procedens nullum sibi retinet rei dominium vel ius emphiteoticum. sed in secundo retinet utrumque. **E**t uterque est licitus. **T**ertius contractus de quo nunc inquirimus hic (ut dicit) contrarium modum ad precedentem in hoc quod ille qui est dominus ab initio ipse est qui pensionem censualem supra se et supra rem suam constituit. propterea non sequitur si precedentem contractus sint liciti quod iste. **P**roinde respondendo ad quartum fundamentum. non negamus (inquit) quod et aliis modis et contractibus annue pensiones censuum possint imponi licite. ut in fundatione ecclesie. ut in concessione quam quis facit de re sua. ut dum aliqua ecclesia erimitica a iurisdictione episcopi. et aliis modis sparsis in iure. sic allegat. sed sufficit nobis concessio fundamenti. **R**ursus. processu antecedente quod fundamentum quod per titulum gratuitum scilicet legatum vel donatum. pro annua pensione de nouo constituit. negat consequentiam. vel similitudo ad casum nostrum. quoniam in titulo gratuito. nulla est suspitio de usura. nec ad mutuum vel ad effectum mutui reducibilis secus hic. **R**atio propterea ad sextum fundamentum stat in hoc. quod in mutuo quocumque probabile dubium vel periculum non potest concludere excusationem usure. de qua in causa naviganti. **S**ecundum est in contractu venditionis et emptiois de quo loquitur illud capitulum. **C**um igitur in casu censualiste de quo queritur sit mutuum vel ad mutuum reducibile non est similitudo. attento quod precium ut in plu-

ribus est valde paruum respectu magnitudinis pensionis. et ad tempus est probabile satis duratur. **P**osset addi sed non tamen hic. quod contractus talis dat occasionem machinandi in mortem alteri vel eam optandi. scilicet illi qui recipit pensionem ad vitam. **A**lteri in responsione ad septimum dicit esse duos casus positos ab Hostien. **U**nus est quod licet emere possessiones ad vitam ipsi emptoris. sed hoc intellegitur ubi non constituit fructus de nouo. et merx iam creata emittitur. nec datur facultas redimendi et ita non est similis casus ad nostrum. **A**lter casus est cum quis tradit vel vendit oues alicui monasterio sub pacto quod pro quolibet oue recipiat duos solidos. cum fructus cuiuslibet ouis valeat quatuor vel quinque solidos. **S**ed post mortem tradens omnes oues ad monasterium pertinebunt. et hoc est licitum propter incertitudinem mortis vel multiplicationis omnium. **S**ed secundum est in casu censualiste quod est mutuum vel ad mutuum reducitur. **P**ostremo respondet ad ultimum per illud dictum de prebendis multa per patientiam tolerantur que si deducta fuissent in iudicium exigere iusticia non deberent tolerari.

Ecce summam collecta est sententia tractat. quantum visum est sufficere ad intentionem nostram quod versatur non ad impugnationem tractat. principaliter aut mordaciter sed ad elucidationem veritatis. tamen in casu proposito quod in aliis nonnullis in materia contractuum. que ad conscientiarum serenationem et iurium faciunt intellectum.

Attentio prima

Attenat in primis quod octo rationes facte per censualista militat pro casu nostro. **R**ec respondiones date pertrant. sed confirmant propositum. dum concedunt censuales redditus rationabiliter emi posse vel institui si non appareat de corrupta intentione. vel ex modicitate precij. vel ex mala fama contractantium. ut quod consueuerunt usuras exercere.

Attentio secunda

Attenat quod prima ratio sua contra censualista fundas se in hoc quod ubi est eadem ratio. debet eadem iuris decisio soluta est per quarta decimam propositum scilicet peris. **A**t possit respondendo ad formam concedi maior in terminis si sit eadem similitudo penitus. sed minor negabilis. quoniam in usura apta prohibio legis diuine et humane est manifesta. non sic in casu

censualiste. etiam ubi peccaret. quia hoc est
 occultum. aliud manifestum. **A**ddito quod p
 cepta non obligant ut fiant ad intentionem p
 cipientis nisi sub conditione. hoc est si de
 beat finis assequi. alioquin honoris pa
 rentes propter naturalem pietatem non referre
 do ad deum peccaret. **S**icut et ieiunans si non
 efficeret deuotior. et ita breuiter de quoli
 bet precepto. **F**acit pro hac ratione te
 ptus expressus extra de usuris. c. in ciuita
 te ubi sic dicit Alexander tertius / scribens
 ianuen. epo. In ciuitate tua dicitur sepe con
 tingere quod quidam pip seu cinamomum seu
 alias merces comparant. quod tunc ultra. p. li
 bras non valent. et permittunt se illis a qui
 bus illas merces accipiunt. xi. libras statu
 to termino soluturos. Licet autem contractus
 huiusmodi ex tali forma non possit cense
 ri nomine usurarum. nihilominus tamen vendito
 res peccatum incurrunt. nisi dubium sit. merces
 illas plus minusve solutiois tempore valituras.
Et ideo ciues tui salutari sue bene consulere
 si a tali contractu cessaret. cum cogitationes
 hominum omnipotenti deo nequeant occul
 tari. **P**osset autem hoc in loco fieri per qui
 sitio / cur contractus hic commemorat. et quod
 non est usurarius sit illicitus. **S**i dicatur
 quod propter precium maius et excessiuum. hoc
 habet locum in foro conscientie / sicut etiam
 videtur notare decretalis. sed non in exteriori
 iudicio ubi res tantum valet secundum legistas
 quantum vendi potest. quod intelligitur nisi sit
 defraudatio plus medio iusto pretio. quod tunc
 contractus rescinditur. ut in ciuilibus / licet non
 sit in fraude usurarii. **R**udebit venditor.
 nequaquam. sed in fauorem conseruationis vel
 augmentatiois proprie substantie. et suste
 ntationis domesticorum onerum. **E**cce quomodo
 malignatibus et volentibus / iniuste age
 re / non sufficiunt leges positivae contra usu
 rarios late. quin potius sunt incidentaliter
 aliqui in damnum reipublice. in laqueum con
 scientie. in offensiones et scandalum. **S**i au
 tem sententia iuris / excoicationum vel inter
 dictorum / ligent abutentes talibus contractibus /
 dum sunt in fauorem usurarum. licet non in se
 sint usurarii videantur dominum iniuste an pe
 ne sint usque ad hoc ampliande. dum non
 constat de intentione.

Tertia attentio

Attendant super secundo fundamento contra

censualista. ubi assumitur glosam magnam
 Innocentij de usuris. c. in ciuitate. quod pri
 ma pars est euidenter quo ad omnes sui clau
 sulas / pro censualista. et pro dictis prius in
 diuersis consideratibus. **S**icut et scilicet ter
 tia partes usque ibi. **S**ed certe bene consu
 lendum est. **A**ttento quod ubi dicitur in secunda
 parte. Alijs videtur et forte melius. non ne
 gat priores bene dixisse sed ponit sub du
 bio si sequentes melius dixerint quod loquitur
 amplius pro parte censualiste. **E**t modus
 loquendi compositus / notat eum sentire quod melius
 cet alij bene. **D**einde cum dicitur. **S**ed cer
 te bene consulendum est. **P**aret ex modo lo
 quendi quod conformatur se verbis decretalis.
In ciuitate / quod non loquitur nisi propter du
 bium intentionis contrahentium. **E**t ex illo quod
 affirmat statim in quarta predicans. **I**llud
 autem penitus videtur illicitum / quod idem quod dicitur
 emptor / in se constituat redditum. et
 ubi notet lector / de correctione quam tracta
 tus facit. dicens per vicium scriptoris factus
 esse / ut dicatur / emptor pro venditor. quia
 non posset (inquit) bene exemplificari quod
 emptor constituat redditum in se. **S**ed hic
 cognoscitur in aduertentia magna. quam em
 ptor et venditor se habent correlatiue. et po
 test ille qui emit / constituit se venditorum per
 redditum vel actionem qua se obligat ad plus
 dandum / vel in pecunia vel in spe / quod acce
 perit. **E**t hoc obsecro tu lector vigilanter
 attende. et cognosces quod affectio nimia im
 pugnantibus censualistas / fecit aliter sonare
 verba Innocentij quod sua fuerit intentio. si
 cut de sonitu capanarum vulgariter exprimitur.
Proinde super reliquis conclusis contra cen
 sualistas ad vitam. et de regula ista. **Q**ui du
 bio state agit aliquid / mortaliter peccat
 dictum est prius pro propositione triadeci
 ma secunde partis.

Quarta attentio

Attendant pro ratione ad tertium funda
 mentum quod censualista bona habens inten
 tionem sicut habere presumit in casu nostro
 non agit in fraude legis nec contra legem.
Nec illud quod inquiris que differentia
 sit si non possit recipi unum denarium ex usu
 ra / et ex contractu censuali recipientem plus quam
 centum. concludit. **E**t patet ratio per exemplum
 datum in materia de symonia. quia sacer
 dos celebrans missas. potest recipere centum
 francos pro sustentatione vite sue. **E**t non

De contractibus

posset recipere unum denarium. pro commutatio-
ne misse ad denarium.

Attentio quinta

Attenda circa quartum fundamentum quod super-
ponit illic esse fraus usurarii. tum ratione
minoris precij. tum ex conditioe contractus.
Et ideo nihil contra casum nostrum vel
simile. quam precium equat venditioni. nec fit
ad usurarium questum.

Attentio sexta

Attenda super casu civili quinti fundamē-
ti illud quod tactum est in recitando. quod scilicet illud
casum non vidi in textu legis. cuius suppo-
no bonum intellectum Vidi autem dominum
de palude quod fuit magnus iurista et theologus
qui super tertium sententiarum disti. xxxvii. vbi
cōiter doctores theologi tractant materiam
de usura et ibi requirant. Dic in qua doctores
ponit casum legis. Si petrus vendat com-
munitati aliquam domum vel hereditatem cen-
tum francis potest statim emere. x. libras ad
vitam super eadem hereditate. Ulex est quod ex-
hibitus est mihi modo textus legis predicti
cui sic habet. Si cui quantitas certa le-
getur. et quoad prestat in singulos annos.
certum aliquid veluti usuras iusserit testa-
tor prestari legatum valet. Sed in usuris ha-
ctenus valere debet quantum probabile mo-
dum usurarum non excedat. Et hoc textum per
primo quod facit pro nobis. quia dicit quod legatum
valet. Patet etiam quod nomen usurarum hic non
accipitur prout habet malitiam sibi voluntam
sicut est nomen furti et rapine. alioquin sibi
contradiceret. sed accipitur usura pro superabun-
dantia in contractibus. prout etiam glossat san-
ctus Thomas. illud deuter. xxviii. Fenerabis
gentibus multis. Et in euangelio luce. xxviii
inrepat piger seruus quod non dedit pecuniam
ad usuram. quibus sit hic metaphoricam locu-
tio. sicut ibi. feneratur domino qui misere-
retur pauperis.

Attentio septima

Attenda pro sexto fundamēto. non semper
verum esse quod si dilatio traditionis mercis fa-
cit precium diminui contractus sit usurarius
quia casus est oppositus in terminis. c. In ciui-
tate. pus allegato. et tactum est in quinta pro-
positioe scilicet de penis quod pacto sit hoc factibile

Attentio octava

Attenda post discussionem aliquam predicti
tractatus. quod per omnibus dictis in prioribus pre-
sub viginti considerationibus sunt doctores
theologi in variis partibus consequenter ad legem euangelicam et naturalem. cum qui-
bus legibus loqui non est sine lege loqui.
Nominatim sanctus Thomas. secunda secunde questi-
onibus diuersis. circa materiam de iusticia
nunc diuidendo iusticiam in commutativam et
distributivam. querendo consequenter de contra-
ctibus emptoris et venditoris. de usura. et simi-
bus Sicut poterit inuenire studiosus si-
ne quotatione ad quodlibet verbum. quam in-
tra dictum seneca. Non minus culpa ad est ni-
mia diuisio quam pauca. confusione enim gene-
rat. sicut patet in puluere. si preterea causet
turbationem memorie. et intelligentie magna
inuoluntatem querat ab expertis.

Attentio nona

Attenda quod per dictis in secunda parte sub
xxiiij. propositionibus sunt doctores theologi
quantum liberos habui et videre potui
Primo ad conclusionem rursalem in forma con-
cordat Joh. andree in summa confessorum. quod
theologus fuit et magnus inuestigator etiam
iurium positiuorum libro. ij. tit. viij. de usuris
q. xxv. Cuius verba sunt in forma Quid
si vendidi predictum. tali conditioe adiecta. ut quis
soluat precium a me vel ab herede meo. reha-
bea predictum ego vel heres meus. vel quodvis
ad tot vel tot annos possim rehabere. solu-
to precio. nunquid est usurarius contractus. Rnd.
fm Ray. pa. vi. Item quid si. Ad hoc dico quod
non est mutuum. et emptor facit fructus suos si
necipulo usure. licet venditor infra vendi-
tionis formam postea recuperet predictum. Et hoc
intelligas nisi in fraudem usurarium sit facta
talis venditio vel conditio. quod presumitur
ex his coniecturis. scilicet ex eo quod modicum est pre-
cium respectu valoris rei. et extra de empt. et
vend. ad nostram. Item ex eo quod aliquid soluit
ultra summam receptam puta fuit vendita pro
centum et est in pacto quod cum rescindet vendi-
tio reddant. cent. extra de pignoris. Illo-
nos Item ex eo quod emptor consuevit exercere
usuras ut in predicta decretali ad nostram.
Idem Hostien. s. nono Et Bern. in glo-
sa super c. Loquestur Dec ibi Facit etiam
vuilhelmus compilator optime summe devi-
cibus et virtutibus. tractatu de auaricia parte
de usura Dum numeras contractum censua-
lem inter usurarios banc assignat rationem

quia res longe pro minori precio recipit ad annua pensionem propter pactum redimendi. Concludit ergo per argumentum a contrario sensu / si non datur precium minus / non erit contractus usurarius / saltem ex hac radice. Porro non legi theologos alios / ponentes in forma casum nostrum / sed concludit rationabiliter eius / ex alijs dicit / suis atque fundamentis / et specialiter si attendatur quid dicitur usuram formaliter esse. De iuristis autem vidi plures allegatos / quos originaliter nondum inspecimus nisi Ber. glossator de cretaliu. c. conquestus de usuris in glosa. ij. circa finem / ibi Item si vendo In qua glossa notat pecuniam numeratam posse dari ad pompam vel ostentationem sicut etiam dari potest pro impignoratioe / quo casu dicit aliquid pro precio ultra sortem. Loquitur insuper de precio ultra sortem adiudicato in fauorem ecclesie. Sanctus Thomas sentit idem quod prius de pecunia numerata. Unde patet quod malignantibus vix potest claudere aditum ad usuram. Poterunt enim fingere / vel suum interesse vel aliquid simile. Sunt alij pro casu nostro allegati. Sicut dominus Hostiensis in dicto. c. conquestus. Sicut. H. boijc. qui predictos recitat / nec improbat. Sicut Ber. in summa. de usuris in pa. ij. Ceterum de redditibus ad vitam quod liceant / tenentur ex parte domini de palude / ubi prius allegans et respondens. Qui propterea tenentur artem campforia licitam / non adducens aliam rationem / quam quod ecclesia tolerat eam. Doctor iste preterea ponens opinionem durandam / qui sanctus thomas insequitur / tenet illud quod dictum est de receptione mutui ad usuram ita tamen quod dans / non abneget a se ius reipetendi / sicut nec potest / propter interesse reipublice. Preterea doctor subtilis in quarto / ponit casum sexte propositionis / secunde partis nostre / approbans illum / et laudans / et addens quod legitime prescribens rem plus alienam / non tenetur in foro conscientie dum sibi constiterit eam fuisse alienam / restituere / faciente hoc legis autoritate / et negligentiam custodientium res suas puniende. Concordat predictus de palude in quarto suo.

Attentio decima

Attendant quod super casu particulari fuerunt in dicta plurima consilia peritorum / etiam theologorum / in varijs locis et collationibus nominatim. Constantie in reformatorio. et ad

partem in scedulis subscriptis. et qui vidit testimonium prohibuit quod contractus predictus et similes. sunt liciti. Doctores autem viuentes / non minorem habent auctoritatem / doctrinaliter exponendi sacram scripturam vel interpretandi iura / quam mortui. Et qui non scripserunt. quam qui scripserunt. Et ideo frustra fit aliquando tot allegationum multiplicatio. Confestim ut vnus aliquid scripsit. et contemnit viuentium consilium. qui sepius attendere magis possunt circumstantias particulares. secundum quas variari iudicium sepe necesse est. quemadmodum dicunt experientissimi medicorum in hominibus sanandis. quod regule generales tradite sub arte / vix inveniuntur practicabiles absque exceptioe. Et tomagis in moralibus hoc euenit / quanto plures sunt mutationes animorum quam corporum. Propterea necessitatus est philosophus dum medium virtutis inquireret dicere / prout sapiens iudicabit. Patet exinde quorundam nimia humilitas vel vanitas. quod requisiti dicere quid sentiant de aliquo casu moralis confugiunt statim ad allegationes super allegationes / et ad glossas super glossas / dimissis etiam quibusque terribus. aut principijs vniuersalibus ad que debet resolutio fieri. dicentes. Iste sic sentit alter sic sentit. alter approbat eum. alter sentit cum isto / quibus recte dici potest. Dic non quod alij scripserunt. sed quid tu ipse dicis vel sentis. Dicit enim aristoteles. vi. ethicorum. quod iudicia prudentium et expertorum / habenda sunt pro principijs. vbi etiam nullam assignarent rationem quoniam ex multis experientijs et studijs / euenit illud. Vera (id est preciosa) datur longo prudentia tempis usu. Sic in medicina / sic in omni arte. Unde orta est illa maxima a sapiente et philosophis posita. Cui liber expertus in sua arte credendum est. Ubi autem dissentiunt doctores super aliquo casu / cuius vtraque pars siue agatur siue non agatur / potest in culpam verti / prout exemplificatum est in capitulo inquisitionis. extra de sententia excommunicationis. Oportet tunc attendere particularius ad circumstantias tam ex parte doctorum loquentium. ut quia isti sunt plures et famosiores / sanctiores quoque et in dictis alijs solidiores / quam ex parte illius rei que non agenda / vel agenda proponitur. Demum ex fine et intentione agentium. Et ex omnibus eliciatur de duobus

Tractatus

probabilibus propositis/quid illoꝝ pro
babilibus habendū sit. **P**retactū est insup
de resolutiōe faciēda ad terminos iuris
diuini/ybi humana iura dissonare ad in
uicem vel cōtra caritatē viderent militare
Ita enī fieri necesse fuit pro sedatiōe scilicet
matis p concilij generalis conuocatiōem
sine papa recepto p omnes qui cōuenerāt
et per iudiciū cōcilij sup vtrosq; cōtendē
tium de papatu. Non obstantē lrali sono
decretorū/quod nec conciliū euocari po
test sine papa. nec papa potest a toto con
cilio iudicari. **S**ed hec hacten? prote
statōe subiuncta. q; nihil hic vel alibi te
merarie loqui propositū fuit. nihil cū cō
scientia vel detractōis vel inordiati fauo
ris. vel amaricati cordis. nihil deniq; in
fauore illicitoꝝ cōtractū vel cōtrahenti
um. p̄sertim vsurarie p̄auitatis. quā no
uimus tam diuino q̄ humano iure dam
natam.

Finit tractatus de cōtractibus.

Ancipit tractatus eiusdem de symonia.

Super materia symoniace la
bis in collatiōe bñficiorū p
papā resoluēdo materiā ad
radicē scripture sacre. qua di
missa pcurrere ramos opini
onū p̄ticularium sine caret. ponitur hec

Symnica conclusio:

Symoniaca labes p̄tra ius diuinū
vel de symoniaca sp̄e suspectū est
in conferēte bñficiū eccliaſticū (etiā si sit
papa) extorere vel extorq̄re a bñficiādo/p̄m
ptam pecuniā/sub titulo primorū fructu
um/ac ipedire possessiōez et officiatōnem
suā q̄usq; soluerit illā pecuniā. Deduce
mus p̄clusionē hanc/p̄mo ex septē suppo
sitiōib; fundatis in iure diuino. **D**ebit
m̄debim? septē obiectōib;. **S**ubinde
septē p̄sideratiōez vel doctrinas adijciem?

Prima suppositio.

Opponit primo p̄ p̄batiōe/q; in
bñficio p̄sertim hñte curā aiarū
sunt hec duo scz officij et bñficiū. **B**enefi
ciū autē (sicut dici solet et verū est) dat pro
pter officij. **U**n ad ius et obligatiōem offi
ciandi/p̄petit ius bñficiū recipiēdi. sicut
infra docebit/ex oi iure. **P**ropterea nō de
bet obligari q̄s ad officiaudū / p̄ traditiōz

ordis sacri vel alias/nisi bñficiū. i. ius re
cipiēdi sustentatiōem vite siml' annectat

Secunda suppositio.

Opponit p̄terea / q; officij ecclie
ſiaſticū q̄nq; sumit p̄ iure officij
andi. **U**nq; p obligatiōe ad officiaudū
Unq; vero p ipso actu officiaudū. **E**st
autē hñmōi act' sic descriptibilis q; est exer
citiū aliq̄d imp̄sum ad vtilitatē alteri' v'l
alioꝝ / p̄ p̄secutiōe felicitatis eterne. et dam
natiōis euitatiōe. **U**n p hanc vltimā clau
sulā / differt officij eccliaſticū / ab officio
tpali vel ciuili. videlicet rōne finis. primi
seu p̄ncipalit' intenti / qm̄ finis primus
officij ciuilis / est felicitas seu tranq̄llitas
politica vite p̄ntis / officij aut eccliaſticū
h3 finē altiorē / videlz salutē eternā aiarū.

Tertia suppositio.

Opponit insup q; hec tria / pure
sunt sp̄ualia / scilz ius ad officiaudū
quod dat a supiore vocatē vel eligente
q; nemo assumit sibi honozē fm̄ aplm̄ s3
q; vocat a deo sicut aaron. **S**ilr obliga
tiō ad officiaudū cōsurgit ex consensu su
scipiētis hoc ius vel honozē. **S**ilr actus
officiaudū / sp̄ualis est rōe finis vel obiecti.
et vt frequēter rōe ipsiusmet obsequij. sicut
sunt baptizare. p̄dicare. ordinare. celebra
re missam absolueret ita de reliquis.

Quarta suppositio

Opponit amplius / tanq; suffici
enter et expresse determinatur de
iure diuino p̄ christū et p̄ aposto
lum / q; ad officij eccliaſticū sic trifarie
sumptū / pro iure / pro obligatiōe. et pro
ipso opere / correspondet beneficiū trifa
rie proportionabiliter sumptū. scilz pro
iure. pro obligatiōe et pro ipso opere.

Unde beneficiū p ipso iure sic potest de
scribi. q; est ius recipiēdi sustentatiōem
vite temporalis condēcentē / ratiōe sui spi
ritualis officij. **O**bligatio autē ad be
neficiū p̄standū / cōsurgit ex obli
gatiōe que est ad officiaudū. **U**nde illi q;
pure sponte ministrant sp̄itualia / non
semper obligantur illis quibus fit hec mi
nistratio. quin habeant curatos vel pla
tos ad hoc ipz eis ministrādū obligatos.
alioq; duplici contritiōe vel onere p̄merē
tur. **L**etoz actus bñficiū / actū officij v'l
exercitio correspondet. et hoc vtiq; de iure
diuino et inseparabili. sicut deducit ap̄lus
ex multiplici radice sumpta. nunc a lege